

ARVIOINTIKERTOMUS

2021

P Y H Ä J Ä R V I

Pyhäjärven kaupungin tarkastuslautakunta 18.5.2022

SISÄLLYSLUETTELO

1	PUHEENJOHTAJAN KATSAUS	3
2	TARKASTUSLAUTAKUNTA.....	4
2.1	Tarkastuslautakunnan tehtävät, toiminnan tarkoitus ja tavoite	4
2.2	Tarkastuslautakunnan kokoonpano	4
2.3	Tarkastuslautakunnan toiminta.....	4
3.	EDELLISEN ARVIOINTIKERTOMUKSEN POHJALTA TEHTYJEN TOIMENPITEIDEN ARVIOINTI	5
4.	STRATEGISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN.....	5
5.	ARVIO ASETETTUJEN TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESTA	7
5.1	Kaupunginhallitus	7
5.2	Alueelliset maaseutupalvelut	10
5.3	Hyvinvointipalvelut	10
5.6	Arvio kuntakonsernin ja tytäryhtiöiden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta	10
5.7.	Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	12
6.	SISÄINEN VALVONTA JA RISKIEN HALLINTA	14
7.	HENKILÖSTÖ.....	15
8.	KESKEISIMMÄT HAVAINNOT JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET	15
9.	PYHÄJÄRVEN KAUPUNGIN TILINTARKASTUSKERTOMUS.....	15
10.	TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE	15

1 PUHEENJOHTAJAN KATSAUS

Uusi valtuustokausi alkoi 1.8.2021, jolloin myös uusi tarkastuslautakunta aloitti työnsä. Tarkastuslautakunnan työskentely on ollut avointa ja asiallista sekä yhteistyö ollut hyvää ja rakentavaa.

Koronaepidemia teki vuosista 2020–2021 poikkeuksellisen.

Sote-uudistus toteutuu ja tulee muuttamaan hyvinvointipalveluiden rakennetta Pyhäjärvenkin palveluiden osalta. Pyhäjärven osalta Selänteen rooli on ollut keskeinen. Selänteessä on tapahtunut merkittäviä henkilöstömuutoksia

Varhaiskasvatuksessa on haasteita sijaisten saannin ja rekrytoinnin osalta. Ammattitaitoisen henkilökunnan merkitys korostuu entisestään.

Odotetaan, että kaivoksen tulevat hankesuunnitelmat toteutuvat. Tuulivoiman merkitys tulevien vuosien tulopohjan laajentamisessa on toteutuessaan merkittävä.

Henkilökohtaisesti koen, että Pyhäjärvi pienenä kaupunkina pärjää myös jatkossakin. Pyhäjärvellä tarvitaan ennakkoluuttomia linjauksia hyvässä yhteishengessä. Haluan kiittää lautakunnan jäseniä ja varajäseniä sekä kaikkia kokouksiimme osallistuneita valtuustokaudella aktiivisesta yhteistyöstä.

Jorma leskinen
tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

2 TARKASTUSLAUTAKUNTA

2.1 Tarkastuslautakunnan tehtävät, toiminnan tarkoitus ja tavoite

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Tarkastuslautakunnan tavoitteena on kuntalaissa mainittujen tehtävien lisäksi mahdollisten kehittämisideoiden esittäminen. Arvioinnilla on tarkoitus tuottaa hyödyllistä ja käytännöllistä tietoa päätöksenteon tueksi tarkastelemalla aikaansaatuja tuloksia kuin toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Tarkastuslautakunta valmistelee tilintarkastajan valintaa koskevan esityksen valtuustolle.

2.2 Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Varsinainen jäsen	Varajäsen
Jorma Leskinen, puheenjohtaja	Timo Karsikas, varajäsen
Tuomo Haapapuro, varapuheenjohtaja	Irja Lehtinen, varajäsen
Martti Ruotsalainen, jäsen	Olavi Marin, varajäsen
Arja Mikkonen, jäsen	Laimi Shemeikka, varajäsen
Taimi Piippo, jäsen	Reijo Pennanen, varajäsen

Taulukko 1. Tarkastuslautakunnan kokoonpano 1.8.-31.12.2021

Aikaisempi tarkastuslautakunta toimi puheenjohtaja Juhani Pyhtilän toimesta 31.7.2021 asti.

2.3 Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden 2021 aikana yhteensä 7 kertaa (edellisenä vuonna 7 kertaa). Lautakunnassa päätöksenteko tapahtui puheenjohtajan selostuksen pohjalta. Lautakunnan sihteerinä toimi vuonna 2021 tilintarkastaja Jarmo Raati ja hänen jälkeensä tilintarkastaja Tapio Raappana.

Tarkastuslautakunta hyväksyi kokouksessaan 15.9.2021 arviointisuunnitelman ajalle 2021–2024 sekä työohjelman vuodelle 2021. Arvioinnin painopistealueina vuonna 2021 olivat tekninen toimi sekä hankintatoimi, kilpailuttaminen ja hankintojen organisointi. Lisäksi lautakunta on saanut tytäryhtiötä koskevan katsauksen.

Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu kaupunginhallituksen vuoden 2021 tilinpäätös- ja toimintakertomustietoihin, osavuositarkastustietoihin, toimielinten pöytäkirjoihin sekä käytettävissä olevaan vertailutietoon. Arviointityötä varten tarkastuslautakunta haastatteli viranhaltijoita, työntekijöitä ja luottamushenkilöitä.

Pvm	Henkilö	Aihe
15.09.2021	Talous- ja hallintojohtaja Sari Nissilä	Vuoden 2021 tavoitteiden toteutuminen ja vuoden 2022 talousarvionäkymät
09.12.2021	Tekninen johtaja Sami Laukkanen	Teknisen toimen vuoden 2021 tavoitteiden toteutuminen ja ajankohtaiskatsaus
4.2.2022	Kaupunginjohtaja Henrik Kiviniemi	Vuoden 2021 tavoitteiden toteutuminen ja kaupungin ajankohtaiset asiat
6.4.2022	Hyvinvointijohtaja Terhi Mustakangas	Hyvinvointialueen ajankohtaiskatsaus
20.4.2022	Kiinteistö Oy Rillankiven toimitusjohtaja Sari Ahola	Tilinpäätöksen esittely, tavoitteiden toteutuminen ja ajankohtaiskatsaus
	Pyhäjärven Kehitys Oy:n elinkeinojen kehittäjä Regis Rouge-Oikarinen	Tilinpäätöksen esittely, tavoitteiden toteutuminen ja ajankohtaiskatsaus
	Henkilöstö- ja taloussihteeri Minna Pikkarainen	Henkilöstöhallinnon asioiden esittely vuodelta 2021
	Kaupunginhallituksen puheenjohtaja Jouni Jussinniemi	Vuoden 2021 tilinpäätösnäkymät, vuoden 2022 talousarvio ja talouden tasapainottaminen
	Maaseutujohtaja Pasi Liikanen	Maaseutupalveluiden tavoitteiden toteutuminen ja ajankohtaiskatsaus
18.5.2022	Pyhäjärven Energia ja Vesi Oy:n toimitusjohtaja Matti Aulakoski	Tilinpäätöksen esittely, tavoitteiden toteutuminen ja ajankohtaiskatsaus

Taulukko 2. Haastattelut

Esteellisyydet on tarkastuslautakunnan toiminnassa otettu huomioon.

3. EDELLISEN ARVIOINTIKERTOMUKSEN POHJALTA TEHTYJEN TOIMENPITEIDEN ARVIOINTI

Tarkastuslautakunta käsitteli vuoden 2020 arviointikertomuksen huomioihin saadut vastaukset (kv 27.9.2021), joihin lautakunnalla ei ollut huomauttamista.

4. STRATEGISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Strategian mukaan sen toteutumista arvioidaan talousarvion toiminnallisten tavoitteiden mittareiden avulla. Siten arvioitaessa toiminnallisten tavoitteiden

toteutumista arvioidaan myös strategian toteutumista. Pyhäjärven kaupungin kannalta keskeinen asia on kaupunkikonsernin tasapainoinen talous. Kyseisen tavoitteen toteutumista on erikseen arvioitu kohdassa taloudellisten tavoitteiden toteutuminen.

Muita strategisia painopisteitä ovat alueellinen yhteistyö ja vuorovaikutus, saavutettavuudesta, infrastruktuurista ja osaamisesta vetovoimaa sekä elinvoimasta ja hyvinvoinnista pitovoimaa. Arvioinnissa on tarkasteltu mahdollisuuksien mukaan myös koko valtuustokauden kehitystä.

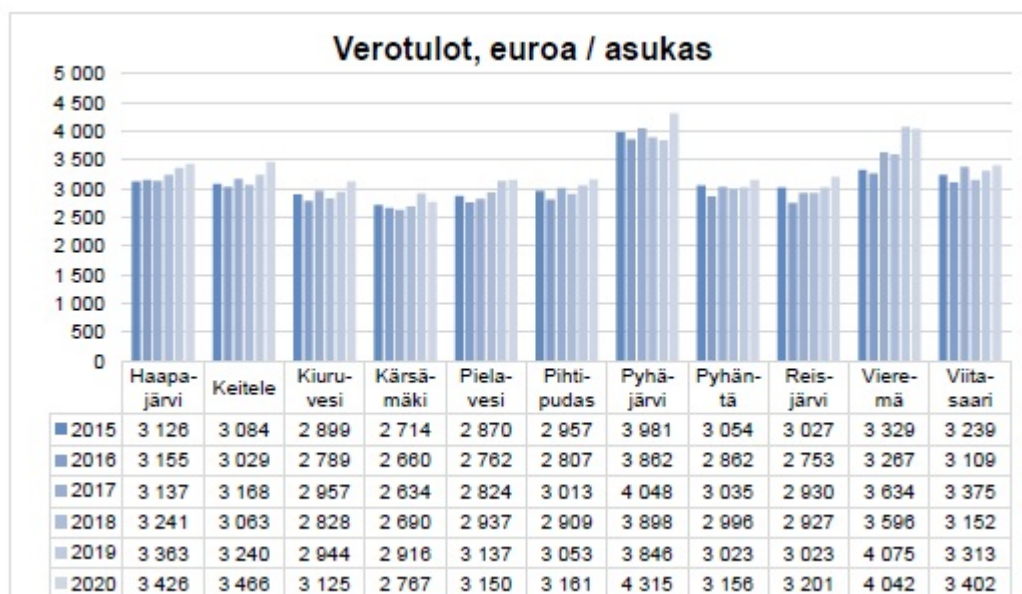
Yleisten tavoitteiden toteutumista on arvioitu seuraavassa työllisyyden, verotuksen ja väestökehityksen perusteella. Työllisyystilanne (työttömyysaste) Pyhäjärvellä on kehittynyt seuraavan taulukon mukaisesti.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Muutos
Pyhäjärvi	14,1	12,1	11,6	11,5	14,6	11,9	-2,7
Pohjois-Pohjanmaa	15,3	12,8	10,8	11,1	13,6	10,9	-2,7
Koko maa	7,9	8,4	5,4	6,0	7,8	6,7	-1,1

Taulukko 3. Työllisyyskehitys

Työttömyysaste on edellistä vuotta parempi vuonna 2021. Koko tarkastelujakson aikana Pyhäjärven tilanne on säilynyt jokseenkin ennallaan. Työllisyystilanteen parantamiseksi tarvitaan edelleen ennakkoluulottomia uusia linjauksia työn ja työpaikan hakijan kohtaamisten suhteen. Työpaikkaomavaraisuus ilmaisee alueella työssäkäyvien ja alueella asuvan työllisen välisen suhteen. Työpaikkaomavaraisuus on noin 90,9 %. Jos työpaikkaomavaraisuus on yli 100 %, on alueen työpaikkojen lukumäärä suurempi kuin alueella asuvan työvoiman lukumäärä.

Koko maan keskimääräiset verotulot kunnissa vuonna 2020 olivat 4 329 euroa/asukas, ja Pyhäjärven vuoden 2020 verotulot euroa/asukas vastaavat tätä. Verotulot eivät poikkea olennaisesti lähikuntiin nähden.

Taulukko 4. Verotulot euroa/asukas

5. ARVIO ASETETTUJEN TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESTA

5.1 Kaupunginhallitus

Kaupunginhallituksen alaisista toiminnoista tarkastuslautakunnan painopistealueena oli tekninen toimi ja hankintatoimi. Seuraavassa on käsitelty tavoitteiden toteutumista yleisesti ja sen jälkeen erikseen painopistealueilla. Tavoitteiden toteutumista arvioitaessa ei lautakunnan arvioinnissa ole otettu kantaa jokaisen yksittäisen mittarin toteutumiseen, vaan niiden perusteella tehty arvio strategisen tavoitteen toteutumisesta toimintakertomuksen perusteella. Lisäksi Selännepalveluiden kehittymistä on arvioitu erikseen.

Kaupungin strategiset tavoitteet on määritelty syksyllä 2021. Strategisten tavoitteiden toteuttaminen on alkanut ja työ jatkuu. Tarkastuslautakunta yhtyy kaupunginhallituksen kannanottoihin strategian eteenpäin viemisessä.

Pyhäjärvellä panostetaan tuulivoimaan. Suunnitelmien mukaan tuulivoiman merkitys tulevien vuosien taloudelle on merkittävä.

Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite / Toimenpide	Tarkastuslautakunnan arvio
1. Saavutettavuudesta, infrastruktuurista ja osaamisesta vetovoimaa	Noin puolet tämän osion tavoitteista toteutuivat.
2. Elinvoimasta ja hyvinvoinnista pitovoimaa	Hyvinvoiva kasvuyhteisön ja kantokykyisen palvelutuotannon tavoitteet toteutuivat. Puolestaan sivistyksestä virtaa, mukaan vetävä toimintakulttuuri ja luonnon hyödyntäminen hyvinvoinnin rakentamisessa -tavoitteet toteutuivat osin.
3. Kaupunkikonsernin tasapainoinen talous ja konserniyhteisöjen rooli elinvoiman edistämässä	Talous ei ole vielä tasapainossa. Tavoitteeksi on asetettu konsernin positiivinen vuosikate vuodelle 2022 ja positiivinen tulos vuodelle 2023. Kaupungin nettoinvestoinnit olivat kaupungin tasapainotussuunnitelman mukaiset, ja vuosikate kattoi poistot tilinpäätöksessä 2021.
4. Alueellisen yhteistyö ja vuorovaikutus	Markkinointiin on panostettu tavoitteiden mukaisesti, mutta vaikutukset ovat vielä avoimia.

Taulukko 5. Tavoitteiden toteutuminen

Tekninen toimi

Tekniset palvelut sisältävät yhdyskuntatekniikalle, tilapalveluille, työpajatoiminnalle, ruokapalveluille sekä palo- ja pelastustoimelle varatut määrärahat. Teknisen toimen

toimintatuotot ylittyivät 521 tuhatta euroa ja toimintamenot ylittyivät 327 tuhatta euroa. Toimintakatteeksi muodostui 329 tuhatta euroa, ylitys 194 tuhatta euroa. Toimintakatteen ylittyminen aiheutui pääosin tilapalveluista (toimintakatteen ylitys 126 tuhatta euroa).

Teknisen toimen toimintaa on supistettu vastaamaan talouden tasapainottamisohjelman mukaisten toimenpiteiden myötä olevaan tilanteeseen. Taloustilanteeseen on haettu ratkaisuja mm. henkilöstökuluja kiristämällä.

Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite / Toimenpide	Tarkastuslautakunnan arvio
1. Saavutettavuudesta, infrastruktuurista ja osaamisesta vetovoimaa	Valtuuston asettamista tavoitteista osa toteutui perustuen arvioituihin mittareihin. Ainutlaatuinen maanalainen infrastruktuuri ja maanalaisen toiminnan osaaminen; kaivosalueen asemakaavoitus vahvistettiin vuoteen 2021 mennessä, jonka osalta tavoite maankäytön suunnitteluun ja kaatovitukseen liittyen toteutui.
2. Elinvoimasta ja hyvinvoinnista pitovoimaa	Tavoitteena oli hyödyntää luontoa vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksien kehittämisessä. Toimintakertomuksessa todetaan, että toimialalla on mittari, mutta toteutuneet arvot eivät käy ilmi toimintakertomukselta.
3. Kaupunkikonsernin tasapainoinen talous ja konserniyhteisöjen rooli elinvoiman edistämässä	Teknisen toimen toimintakate ylitti talousarvion.
4. Alueellinen yhteistyö ja vuorovaikutus	Investoinnit toteutuivat, ylitys 2 %.

Taulukko 6. Tavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunta

Asetettujen tavoitteiden seurantaan oli asetettu useita mittareita, mutta kaikkia mittareiden toteutumista ei ole avattu toimintakertomuksella.

Hankintatoimi, kilpailutus ja hankintojen organisointi

Talousarvion esityksen mukaisesti kaupungin investoinnit vähenivät merkittävästi vuodelle 2021 sekä suunnitelmavuosille verrattuna aikaisempaan. Vuoden 2021 aikana on aloitettu useita tuulivoiman yleiskaavahankkeita.

Investointiosan bruttomääräiset määrärahat ovat valtuustoon nähden sitovia toimielintasolla. Investoinnit on esitetty toimielinten alle hankkeittain.

Vuodelle 2021 investointeihin varatut nettokustannukset olivat 1,1 milj. euroa, toteuma 1,1 milj. euroa (102 %). Merkittävimmät investoinnit olivat Salmen koulun sekä uimahallin peruskorjaukset. Salmen koulua varten varatut määrärahat olivat 588 tuhatta euroa, toteuma 571 tuhatta euroa. Uimahallin peruskorjausta varten oli

varattu 234 tuhatta euroa, toteuma 218 tuhatta euroa. Molemmat investoinnit alittivat talousarvion.

Uimahallin peruskorjaus valmistui lokakuussa. Salmen koulun peruskorjaus on valmistunut osittain, korjausta jatketaan vuonna 2022.

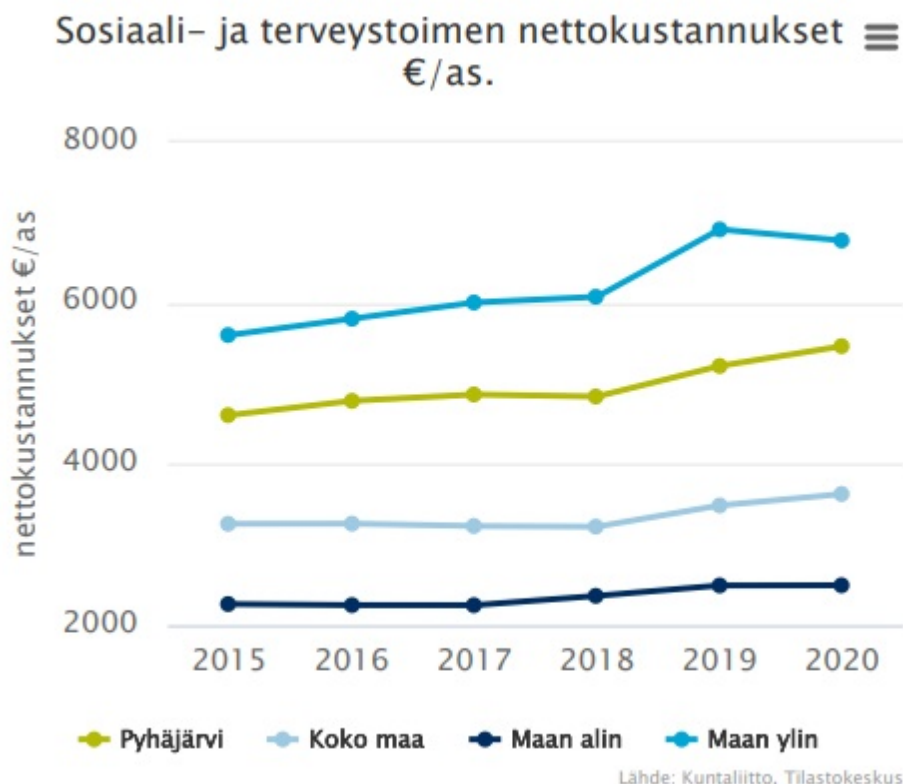
Tarkastuslautakunta

Investointien toteutuma oli kokonaisuudessaan jokseenkin talousarvion mukainen.

Peruspalvelukuntayhtymä Selänne

Pyhäjärven kaupungin maksuosuus Selänteelle ylitti varatut määrärahat 14 tuhannella eurolla. Selänteen menojen kasvu edellisestä vuodesta oli 1,5 % (edellinen vuosi 1,6 %).

Seuraavassa on tarkasteltu perusturvan menojen kehittymistä. Perusturvan menojen osuus Pyhäjärven kaupungin menoista on noin 60 %, joten niiden kehityksellä on ratkaiseva merkitys Pyhäjärven kaupungin talouden kannalta. Sosiaali- ja terveystoimen menot ovat kehittyneet suhteessa vertailuryhmiin seuraavasti.

Taulukko 7. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroa/asukas

Viime vuosien aikana kustannusten kasvu on ollut asukasta kohti olennaisesti vertailuryhmiä suurempi (vuonna 2021 toteutuma oli 5577 euroa/henkilö).

Talousarvioon sisältyi myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen indikaattoreita, joiden toteutumista on tarkasteltu toimintakertomuksen sivuilla 67-70. Kotona-asuvien yli 75-vuotiaiden osuutta koskeva tavoite oli 93 %, ja tavoite saavutettiin.

Tarkastuslautakunta

Kaupungin talouden tasapainottamisessa hyvinvointialueen kehitys on ratkaisevaa.

5.2 Alueelliset maaseutupalvelut

Maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueen tehtävänä on suorittaa erityislainsäädännön perusteella kunnan tehtäväksi määrätyt maaseutuelinkeinoviranomaistehtävät sekä lisäksi toteuttaa vapaaehtoista maaseutuelinkeinojen kehittämistyötä resurssien asettamissa rajoissa. Aktiivitulojen määrä vähentyi tavoitteesta poiketen. Muilta osin tavoitteisiin päästiin.

5.3 Hyvinvointipalvelut

Hyvinvointilautakunta vastaa varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta, perusopetuksesta, toisen asteen koulutuksesta, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta sekä taiteen perusopetuksesta. Opetustoimen lisäksi lautakunta vastaa kansalaisopiston ja vapaa-aikapalvelujen tuottamisesta. Vapaa-aikapalvelut sisältävät liikuntatoimen, kulttuuritoimen, nuorisotoimen ja kirjaston palvelujen tuottamisen.

Tarkastuslautakunta kuuli hyvinvointijohtajaa hyvinvointipalveluiden ajankohtaisista asioista.

Hyvinvointipalveluiden talousarvio ylittyi noin 73 tuhatta euroa (toteuma 100,8 %). Pääasiassa ylitys johtui varhaiskasvatuksesta, jossa ylitys 141 tuhatta euroa. Toisaalta taas vapaa-aikapalveluiden toimintakate alitti talousarvion 139 tuhannella eurolla.

Tarkastuslautakunta

Alueellisten maaseutupalveluiden tehtävät tulee turvata. Hyvinvointipalveluissa erityisesti varhaiskasvatuksessa on henkilöstöpulaa. Hyvinvointikysely on suoritettu ja sen toteuttaminen myös jatkossa olisi hyvä asia.

5.6 Arvio kuntakonsernin ja tytäryhtiöiden toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

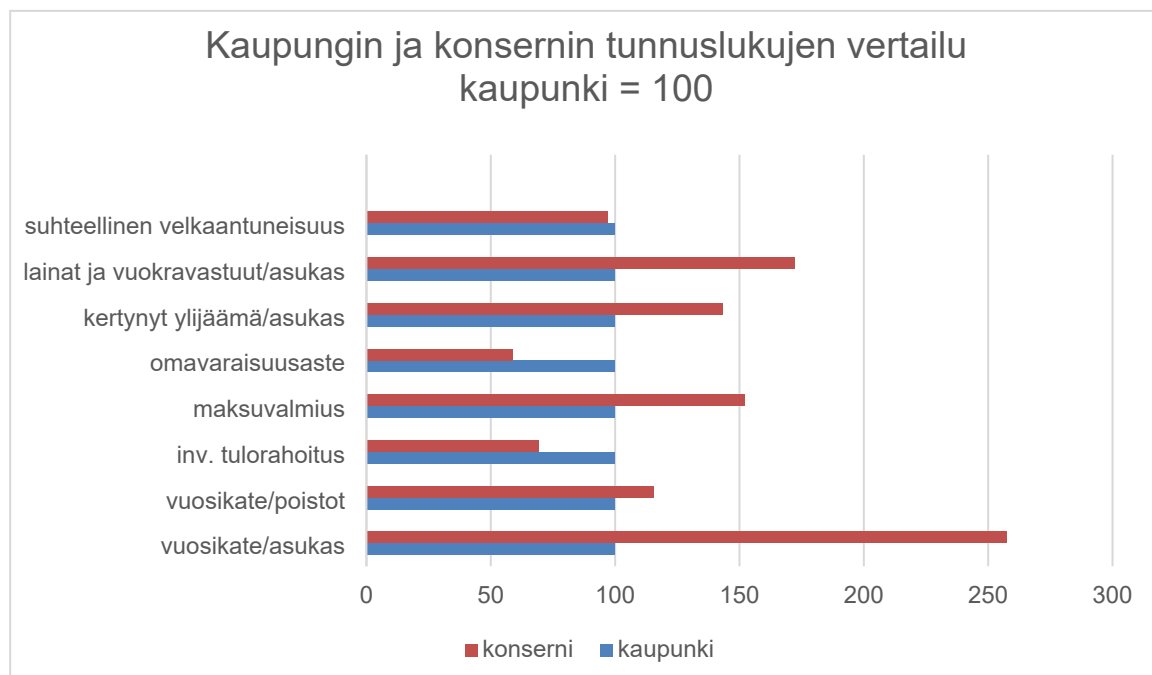
Kunnat ovat yhtiöittäneet toimintaansa, joten kuntien talouden vertailu pelkästään kunnan tunnuslukujen perusteella ei ole riittävää. Seuraavassa taulukossa on esitetty keskeisimpien talouden tunnuslukujen kuntakonserneista.

Kuntakonsernin tunnusluvut 2020	Pyhäjärvi	5-10 000 as.kunnat	P-Poh- janmaa	koko maa
Toimintakate, €/as.	-7 247	-6 121	-5 535	-5 237
Vuosikate, €/as.	1 086	990	1 013	1 250
Vuosikate %:a poistoista	134	149	131	147
Tilikauden tulos, €/as.	234	465	238	423
Investointien omahankintamenot, €/as.	1 294	992	1 594	1 627
Investointien tulorahoitus, %	84	100	64	77
Toiminnan ja invest. rahavirta, €/as.	-202	207	-533	-163
Rahavarat, €/as.	3 121	1 500	1 695	1 681
Kassan riittävyys, pv	64	43	51	49
Omavaraisuusaste, %	27,1	39,7	39,5	42,1
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	72,1	61,1	79,4	84,2
Lainat ja vuokravastuut, €/as.	10 380	6 145	7 485	8 765
Kertynyt yli-/alijäämä, €/as.	334	1 578	2 651	2 678

Taulukko 8. Kuntakonsernin tunnusluvut

Taulukossa on esitetty Pyhäjärven kaupungin sekä vertailuryhmien tunnuslukuja. Vuosikate riitti poistoihin (134 %), mutta ei täysin investointeihin (84 %). Konsernin lainakanta kasvoi yli 700 €/asukas ja oli 10 380 €/asukas. Konsernin kertynyt ylijäämä asukasta kohti oli 334 euroa. Suhteellinen velkaantuneisuus on laskenut hieman edellisestä vuodesta (76,5%).

Seuraavassa kuvassa on vertailtu konsernin ja kaupungin tunnuslukuja. Kaupungin arvot ovat kuviossa 100, jolloin nähdään konsernin suurimmat poikkeamat. Suurimmat poikkeamat ovat lainamäärässä ja vuosikatteen riittävydessä.

Taulukko 9. Kaupungin ja konsernin tunnuslukujen vertailu

Konserniyhteisöille asetettuja tavoitteita on tarkasteltu toimintakertomuksessa sivulla 44. Tavoitteiden saavuttamisesta suoriutui parhaiten Pyhäjärven Energia ja Vesi Oy, joka saavutti 4 asetetuista 5 tavoitteesta (80 %). Pyhänet saavutti tavoitteista 60 %,

mutta Kiinteistö Oy Rillankivi ja Pyhäjärven kehitys Oy vain 20 %. Raportointivelvoitetta ei edellä ole tarkasteltu tavoitteena.

Kaikissa yhtiöissä suhteellista velkaantuneisuutta koskeva tavoite jäi saavuttamatta. Velkaantuneisuus vaihteli 178 %:n ja 585 %:n välillä (kaupungin suhteellinen velkaantuneisuus on 72,1 %). Kaikki yhtiöt ylittivät tavoitteen toimintatuotot/toimintakulut >30 %. Yhtiöillä ko. tavoitearvon tulisi olla vähintään 100 %.

Tarkastuslautakunta on kuullut Kiinteistö Oy Rillankiven, Pyhäjärven Kehitys Oy:n sekä Pyhäjärven Energia ja Vesi Oy:n toimitusjohtajia sekä elinkeinojenkehittäjää yhtiöiden tavoitteiden toteutumisesta.

Tarkastuslautakunta:

Kiinteistö Oy Rillankiven taloutta rasittaa tyhjänä olevat teollisuustilat.
Kiinteistö Oy Rillankivi on tehnyt talouden sopeuttamisohjelman.

5.7. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Taloudellisten tavoitteiden toteutumista tarkastuslautakunta on lähestynyt talousarvion noudattamisen, taloudellisen kehityksen ja talouden tasapainottamisen näkökulmasta.

Talousarvion noudattaminen

Käyttötaloulososassa kaikki toimielimet teknistä toimea lukuun ottamatta alittivat talousarvion. Teknisen toimen talousarvio ylitys oli 600 tuhatta euroa.

Talousarvion tunnuslukutavoitteet ovat toteutuneet seuraavasti:

Tunnusluku	tavoite	tot.	poikkeama
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	13,3	10,3	-1,0
Vuosikate % poistoista	48,4	202,8	+154,4
Investointien tulorahoitus %	-96,4	313,6	+410,0
Vuosikate euroa/asukas	171,9	729,7	+557,8
Lainanhoitokate	-0,4	1,7	+2,1

Taulukko 10. Tunnuslukutavoitteiden toteutuminen

Talousarvion kaikki tunnuslukuja koskevat tavoitteet toteutuivat jonkin verran ennakoitua paremmat, toimintatuotot/toimintakulut -lukua lukuun ottamatta.

Tarkastuslautakunta:

Talousarvio toteutui hyvin ja tunnuslukutavoitteet toteutuivat osittain ennakoitua paremmin, joten kaupungin taloudellinen tilanne oli edellisvuotta parempi. Koska muutokset johtuivat tilapäisistä tekijöistä, talouden tasapainottaminen on edelleen välttämätöntä.

Toimintakate heikkeni 2,2 % (0,8 milj. euroa). Kuntien keskimääräinen toimintakate heikkeni 3,5 %, joten kehitys Pyhjärvellä oli keskimääräistä parempaa. Toimintakatteeseen vaikuttavista tekijöistä toimintakulut kasvoivat 3,2 % (1,3 milj. €) ja toimintatuotot kasvoivat 13,6 % (543 t€). Toimintakulujen kasvu oli ennakkotietojen mukaan kunnissa keskimäärin 7,7 %, joten menokehitys oli hallinnassa. Toimintakuluissa ei ollut olennaisia yksittäisiä muutoksia.

Toimintakatteen heikentyminen (0,8 milj. €) kyettiin kattamaan verorahoituksella (valtionosuudet kasvoivat 0,8 milj. € ja verotulot 0,9 milj. €). Rahoituserät olivat nettona 262 tuhatta euroa (vuonna 2020 –285 tuhatta euroa). Näin ollen vuosikate parani 1,5 milj.€ ja oli positiivinen 3,6 milj.€. Tilikauden ylijäämä oli 2,2 milj. euroa.

Hyvän talouden edellytyksenä on vuosikatteen riittäminen poistoihin, jolloin ei synny alijäämää ja niiden riittäminen investointeihin, jolloin ei synny velkaa. Vuosikatteen riittävyttä pitkällä tähtäimellä on tarkasteltu seuraavassa kuviossa.

Vuodesta vuosikate on ollut negatiivinen tai lähellä nollaa viimeiset vuodet, mutta valtion poikkeuksellisten panostusten takia vuosikate oli vuonna 2020 positiivinen ja riittävä sekä poistoihin että investointeihin. Samoin vuonna 2021, vuosikate oli positiivinen ja riitti sekä poistoihin että investointeihin.

Tulos- ja rahoituslaskelman tunnuslukuja on tarkasteltu seuraavassa taulukossa. Kassan riittävyys on parantunut. Vuosikatteen kehitys on ollut positiivista valtion tukitoimien seurauksena. Myös investointien tulorahoitus on ollut aikaisempia vuosia parempi.

Tunnusluvut	2018	2019	2020	2021
Vuosikate euroa/asukas	-100	-334	422	730
Vuosikate % poistoista	-29	-92	116	203
Invest. tulorahoitus %	-28	-65	121	313,6
Toim. ja inv. rahavirran kertymä 5 v €/asukas	-3176	-4891	-3299	-1190
Kassan riittävyys, pv	77	76	79	86

Taulukko 11. Tulos- ja rahoituslaskelman tunnusluvut

Taseen tunnusluvuissa on nähtävissä positiivinen suunta. Taseen keskeisimmät tunnusluvut ovat kehittyneet seuraavasti:

Tunnusluvut	2018	2019	2020	2021
Omavaraisuus %	52	45	45	48
Lainat euroa/asukas	4781	5671	6011	5680
kert. yli-/alijäämä €/as.	758	145	233	673

Taulukko 12. Taseen tunnusluvut

Toimintakertomuksessa on sivuilla 7-10 vertailtu lähikuntien talouden tunnuslukuja Pyhjärvän vastaaviin lukuihin. Tunnusluvut ovat pääosin parantuneet edellisiin vuosiin nähden.

Seuraavissa on tarkasteltu konsernin ylijäämän kehittymistä sekä konsernilainojen kehittymistä olettaessa alijäämän ja konsernilainojen kehittyvän kaupungin taloussuunnitelman mukaisesti.

Kuntakonsernin tunnusluvut	2018	2019	2020	2021
Lainakanta €/as	8064	9118	10031	10251
kert. yli-/alijäämä €/as.	627,6	4,0	333,9	409

Taulukko 13. Kuntakonsernin tunnusluvut

Tulevalla hyvinvointialueuudistuksella tulee olemaan merkittävä vaikutus kaupungin talouteen.

Alijäämän kattaminen ja talouden tasapainottaminen

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää.

Pyhäjärven kaupungilla ei ole katettavia alijäämiä, sillä tilinpäätöksessä 2021 tilikauden ylijäämä 2,2 milj. euroa sekä taseen edellisten tilikausien ylijäämät ja tuloksen käsittelyerät (poistoero ja vapaaehtoiset varaukset) huomioiden taseen kumulatiivinen ylijäämä on yhteensä 8,8 milj. euroa. Huomioiden vuoden 2021 arvioitua paremman tuloksen, taloussuunnitelmavuotena 2024 taseeseen on kertynyt ylijäämää, kun huomioidaan poistoero ja vapaaehtoiset varaukset. On kuitenkin aiheellista ottaa huomioon, että talouden tasapainottamiseen on kuitenkin tarvetta, sillä suunnitelmavuodet ovat voimakkaasti alijäämäisiä.

Toimintakertomuksessa on käsitelty perusteellisesti Kuntalain 118 §:n mukainen erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyn käynnistymistä.

Tarkastuslautakunnan toiminta on pääasiassa jälkikäteen tapahtuvaa arviointia. Pyhäjärven kaupungin talous on hyvä, mutta talous on heikentymässä. Kaupungissa ei ole kyetty tekemään tasapainoisia taloussuunnitelmia ja siksi on aiheellista arvioida tehtyjen päätösten tulevia uhkia uusien arviointikriteerien perusteella. Kuntalain muutunutta säännöstä arviointimenettelyn käynnistymisestä sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2022 vuosien 2020 ja 2021 tietojen perusteella. Uudet kriteerit näyttävät tilinpäätöksen perusteella seuraavalta.

Kuntalain 118 §:n mukaiset kriteerit	2020	2021	vert. arvo
Konsernin vuosikatteen ja poistojen suhde (alle 80 %)	133,6	156,5	80
Veroprocentti (2,0 % yli keskiarvon)	21,75	21,75	22
Konsernin lainat ja vuokravastuut 50 % yli keskiarvon	10380	10445	12302
Konsernin lainanhoitokate on alle 0,8	2,03	0,9	0,8

Taulukko 14. Arviointikriteerit

Pyhjärvellä täyttyy uusista kriteereistä yksi, mutta mikäli taloussuunnitelmassa arvioitua kehitystä ei saada muutettua sekä alijäämä, että ko. tunnusluvut tulevat täyttämään kriteerit.

Tarkastuslautakunta

Pyhäjärven kaupungin talous kehittyi positiivisesti vuoden 2021 aikana valtion poikkeuksellisten tukitoimien takia. Hyvä tilinpäätös ei ole kuitenkaan poistanut niitä rakenteellisia muutoksia, jotka vaikuttavat tulevaan talouskehitykseen. Kaupungin tulee kyetä tekemään ylijäämäinen taloussuunnitelma kuntalain edellyttämällä tavalla ja estämään kriisikunnaksi joutuminen.

6. SISÄINEN VALVONTA JA RISKIEN HALLINTA

Pyhäjärven kaupungin ja kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet ovat olleet voimassa 1.1.2015 alkaen. Sisäinen valvonta ja riskien hallinta kaupungissa ja kaupunkikonsernissa järjestettiin vuonna 2018 kuntalakiin vuonna 2012 tehtyjen muutosten mukaisesti. Sisäisen valvonnan ja riskien hallinnan ohjeet on päivitetty vuoden 2019 lopussa. Sisäisen valvonnan ohjeet ja riskien hallinnan ohjeet yhdessä konserniohjeen (vuodelta 2014) kanssa tulisi päivittää.

7. HENKILÖSTÖ

Henkilöstön määrä nousi 11 henkilöllä edellisestä vuodesta. Henkilöstömenot kasvoivat 3,9 %. Ennusteen mukaan vanhuuseläkkeelle siirtyvien määrä on keskimäärin kuusi vuosittain. Tilinpäätöksen mukaan vuosina 2022–2023 on eläköitymässä 61 henkilöä. Suhteessa verrokkikuntiin on eläköityvien osuus samansuuruinen. Sairaspoissaolopäivien määrä oli 12,7 henkilöä kohti (12,2 edellisenä vuonna). Poissaolojen määrä on huomattavasti keskimäärästä (17 pv) parempi.

Tilikaudella on panostettu henkilöstön jaksamisen tukemiseen ja työkyvyn ylläpitävään toimintaan antamalla vakinaisille ja vähintään puolen vuoden määräaikaisessa palvelussuhteessa työskenteleville Tyky Kuntoseteli+ liikunta- ja kulttuuriseteleillä henkilöstön vapaa-ajan harrastamisen tueksi.

Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunta korostaa työntekijöiden työssä viihtymisen merkitystä ja henkilöstön pitovoimaan.

8. KESKEISIMMÄT HAVAINNOT JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Tarkastuslautakunnan keskeiset havainnot on arviointikertomuksessa esitetty korostettuna.

9. PYHÄJÄRVEN KAUPUNGIN TILINTARKASTUSKERTOMUS

Tilintarkastajan tekemä tarkastus on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tehty riittävässä laajuudessa, ja näin ollen voidaan todeta, että kaupungin hallintoa ja taloutta on hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti.

Tarkastuslautakunta yhtyy tilintarkastajan tilintarkastuskertomuksessa esittämään tilinpäätöksen vahvistamiseen ja vastuuvapauden myöntämiseen.

Tarkastuslautakunta esittää tilinpäätöksen vahvistamista ja vastuuvapauden myöntämistä kaupunginhallitukselle ja muille tilivelvollisille.

10. TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2021 valtuuston käsiteltäväksi. Tarkastuslautakunta esittää, että valtuusto pyytää arviointikertomuksessa julkituoduista havainnoista ja suosituksista vastaukset kaupunginhallitukselta syyskuun loppuun 2022 mennessä. Kaupunginhallituksen käsittelyn jälkeen vastaukset tulee toimittaa tiedoksi kaupunginvaltuustolle ja tarkastuslautakunnalle. Vastauksista tulee selvittää, mihin toimiin on ryhdytty.

Pyhäjärven kaupungin tarkastuslautakunta 18.5.2022

Jorma Leskinen
puheenjohtaja

Taimi Piippo
jäsen

Martti Ruotsalainen
jäsen

Arja Mikkonen
jäsen

Irja Lehtinen
varajäsen